

Projektnamn: Fossilfria resor och transporter

Programområde: Östra Mellansverige

Ärende ID: 20200646

Sammanfattande beskrivning

Projektet ska lägga en grund till samarbete mellan regionala organisationer och nätverk i Östra Mellansverige som leder till en ökad takt i omställningen till fossilfria resor och transporter. Förstudien ska ta fram vilka frågor som är aktuella att arbeta med, vilken insats som varje region förväntas bidra med och hur samarbete och kunskapsöverföring ska ske och på så sätt förbereda och klargöra förutsättningarna för genomförandeprojekt.

I förstudien kommer processen ske på två olika organisatoriska nivåer. En gemensam forskningsbaserad del som skapar en gemensam plattform och resulterar i att strategier och aktiviteter sker utifrån en god grund när det gäller både kunskapsläge och omvärldsförankring. Den andra delen sker genom att Östra Mellansverige tar ett samlat grepp på frågan där ett parallellt arbete med de regionala strategierna inom regionerna kan leda till ett gemensamt lärande och erfarenhetsutbyte som kan påskynda omställningen till fossilfria resor och transporter.

Bakgrund och omvärld

Bakgrund

Nationella mål om en fossiloberoende fordonflotta finns dels i Energi- och klimatpropositionen (prop.2008/09:162), dels i det transportpolitiska målet (prop. 2008/09:93). Transportsektorn ska bidra till att mål om en begränsad klimatpåverkan nås genom en stegvis ökad energieffektivitet i transportsystemet och en omställning till fossilfria drivmedel. Viktiga målsättningar är att Sverige år 2050 ska ha en hållbar och resurseffektiv energiförsörjning med inga nettoutsläpp av växthusgaser.

År 2030 bör Sverige ha en fordonsflotta som är oberoende av fossila bränslen (SOU 2013:84,s 179). Allt fler kommuner och regioner antar liknande målsättningar för sina geografiska områden. Det har också regionerna och kommunerna i Östra Mellansverige gjort, och insatser som leder till att dessa mål kan uppnås är prioriterade i de regionala strukturfonderna. Frågan är därför hur man kan gå från ord till handling, och i vilken takt omställningen kan ske.

Förutsättningarna för att göra en omställning till fossilfria resor och transporter är idag mycket bättre än vad de varit tidigare. Den tekniska utvecklingen går framåt, vilket innebär att det numera både finns fordon och drivmedel, som mycket väl svarar mot olika transportslags behov, idag finns det även för flyget fossilfria bränslen. Medvetenheten

om nödvändigheten att göra en omställning är globalt sett hög, och i dessa frågor är Sverige ett föregångsland. Dock är marknaden inte mogen, vilket delvis beror på en osäkerhet om vilka villkor som kommer att gälla för de fossilfria alternativen på lite längre sikt och på att kunskapen om alternativen till fossila bränslen och fordon trots allt är begränsad.

I diskussionerna som föregått denna ansökan om förstudiemedel har tre viktiga målgrupper ringats in. Den första är näringslivet, där företagen har egna resor och som transporterar både material och färdiga produkter. Den andra är offentliga sektorn, med en stor mängd resor och transporter kopplade till den offentliga servicen. Den tredje är det privata resandet i form av arbetsresor och resor på fritiden. Var och en av målgrupperna kräver sin specifika strategi. Här har regionerna kommit lite olika långt, vilket innebär att det finns goda förutsättningar för erfarenhetsutbyte och ömsesidigt lärande.

Omställningen till en koldioxidsnål ekonomi är en viktig samhällsfråga. Därför pågår det forskning och forskningsarbeten, som kan vara en värdefull resurs i regionernas och kommunernas utvecklingsarbete. Både Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI) och Linköpings universitet (LiU) arbetar med frågan, var för sig och tillsammans. Med dessa institutioner med i projektet kan arbetet ske på en forskningsbaserad grund.

Omvärd och samverkan

EU:s direktiv från den 22 oktober 2014 ålägger alla medlemsstater att till oktober 2016 ta fram en rapport om hur läget och kommande planer för infrastruktur för så kallade alternativa drivmedel ser ut. De fokuserar på gas, flytande och komprimerad, samt el, men öppnar även för vätgas och biobränslen. De nationella rapporterna skall sedan senast 2018 leda till en EU gemensam plan för infrastruktur.

Sverige kommer att ligga långt fram, och de regioner som bidrar till den nationella planen, Energimyndigheten har i uppdrag att ta rapporten, får naturligtvis fördelar. Av vikt är hur de nationella myndigheterna hanterar de vita fläckar där näringslivet inte ser ekonomi att sätta upp exempelvis snabbbladdare. Direktivet framhåller vikten av att medlemsstaterna utvecklar samordnade strategier för att minska transportsektorns utsläpp, inkluderande såväl nya tekniker för bilar och bränslen som för utbyggnad av infrastruktur. Varje medlemsstat ska ta fram en nationell strategi/nationellt ramverk som beskriver de nationella målsättningarna och som syftar till att utveckla marknaden när det gäller alternativa bränslen och utbyggnaden av nödvändig infrastruktur. Strategierna ska tas fram i nära samarbete med regionala och lokala myndigheter.

Med avstamp i denna samhällsutmaning har ett flertal initiativ tagit på nationell, regional och lokal nivå tagits. Alla initiativen syftar mot det fastställda målet, även om detta uttrycks lite olika av mellan regioner och kommuner. Det sker en väl utvecklad samverkan mellan ÖMS-regionerna på planeringsnivå, vilket gör att de regionala organisationerna har en hyfsat god bild av vad som pågår och vilka projektidéer som är på väg fram. I flera av regionerna har delprojekt startats exempelvis om mobility management, om fossilfria drivmedel i vissa transportsektorer, om behovet av infrastrukturer för fortsatt utbyggnad av laddstolpar för elbilar och ökad samordning av kollektivtrafik, om hur en omställning i ett antal kommuner ska ske rent praktiskt m.m.

Den här förstudien avser att bidra till det som redan görs och har gjorts på två sätt. Först av allt är syftet är att skapa ett sammanhang kring de olika pågående satsningarna, som gör att regionerna tillsammans kan använda de resurser som avsätts på ett så effektivt sätt som möjligt och att planerandet så snabbt som möjligt övergår från planerande till konkreta insatser. Det andra är att se till att det som nu sker bygger på den bästa tänkbara kunskapsbas, som finns tillgänglig, vilket kan ske genom medverkan av det nationella forskningsinstitutet för dessa frågor VTI tillsammans med Linköpings universitet. Då kommer också den kunskap som byggs upp i förstudien och i det kommande genomförande-projektet att vila på en trygg grund.

Koppling till det lokala näringslivet

Att bidra till en omställning i samhället till energieffektiva och fossilfria energilösningar är utmaningar som rör företagen både i deras roller som användare av energi och som producenter av energi och energilösningar. Utvecklingen av miljöteknikbranschen är snabb, och den drivs på av ett ökat intresse för och engagemang i klimatfrågorna. I flera av ÖMS-regionerna är hanteringen av de utmaningar, som är kopplade till klimatfrågan, viktiga styrkeområden för näringsutvecklingen. I exempelvis Östergötland är detta ett av fem utpekade fokusområden i arbetet med Smart specialisering. Ingångarna för näringslivet till att medverka i den angelägna samhällsomställningen är många och innehåller också goda möjligheter till affärsutveckling.

Näringslivet berörs i flera led, både när de gäller att svara för tillgången till fossilfria drivmedel och fordon som fungerar med dessa och när det gäller användandet, dvs. att utgöra marknaden för de fossilfria alternativen. Förstudien avser att presentera en samlad bild av de två perspektiven för att berörda aktörer ska ha en tydlig bild av var man hör hemma i det bredare sammanhanget. Här kommer det forskningsbaserade processtödet från VTI/LiU att fungera som en bra hjälp. Förstudien kommer att utgå från att ett kommande genomförandeprojekt sker i god triple helix-anda, inte bara genom en nära medverkan av CleanTech-företagen, som kan leverera ny teknik och smarta lösningar, utan också av andra företag som är stora användare av drivmedel.

Mål och resultat

Mål

Förstudiens syfte är att lägga grunden till ett samarbete mellan regionerna i Östra Mellansverige som ökar takten i arbetet med omställningen till fossilfria resor och transporter. Förstudien ska förbereda för ett eller flera genomförandeprojekt, och klargöra vilka förutsättningarna är bland annat när det gäller vilka frågor som ska hanteras, vilken insats som varje region förväntas bidra med och hur samarbete och kunskapsöverföring ska ske.

Arbetet planeras ske i två strategiska nivåer, där varje region utgår från och förstärker redan påbörjade utvecklingsinsatser, samtidigt som den forskningsbaserade grunden är en viktig utgångspunkt för samarbetet mellan regionerna.

Målgrupper

Den direkta målgruppen för projektets insatser är de regionala organisationerna och de regionala nätverken i samma län. I nätverken finns företag, kommuner, universitet, Energikontor, främjande- och intresseorganisationer m.fl. I förlängningen är målgruppen näringsliv, offentlig verksamhet och privatpersoner i regionerna i Östra Mellansverige, d.v.s. i princip alla.

Förväntat resultat vid projektavslut

Förstudien ska resultera i att ett eller flera genomförandeprojekt kommer igång. Samtidigt ska dessa, oavsett om de hålls samman organisatoriskt eller ej, ha en gemensam mellanregional plattform att utgå från. Denna plattform ska vara forskningsbaserad.

Målvärde för aktivitetsindikatorer

Antal samarbetande organisationer från olika samhällssektorer: 0 samarbetande organisationer

Uppskattad minskning av växthusgaser per år: 0 ton heltidsekvivalenter

Minskning av den årliga förbrukningen av primärenergi i offentliga byggnader: kWh/år

Antal projekt som tar fram strategier/ förstudier/analyser/planer med utgångspunkt i fyrstegsprincipen: 0 projekt

Organisation och genomförande

Projektorganisation

Projektägare kommer vara Region Östergötland. För projektledningen kommer Energikontoret Östra Götaland att svara, i nära samverkan med Region Östergötland. Till projektledningen kommer också knytas VTI och Linköpings Universitet, som utöver att vara en resurs i genomförandet också kommer att medverka i planeringen.

En styrgrupp för förstudien bildas av en representant för regionalt tillväxtansvariga i varje region, projektledaren samt en företrädare för VTI/LiU. Sammankallande i styrgruppen är Region Östergötland/Energikontoret Östra Götaland.

Varje region bildar nätverks-/arbetsgrupper med de viktiga aktörerna i den regionen. Olika mellan regionerna gör att dessa kan komma att utformas på olika sätt. Nätverks- eller arbetsgrupperna bildar tillsammans referensgrupp för förstudien.

Arbetsätt

Förstudien kommer att ske som ett ÖMS-gemensamt projekt och som fem delprojekt för de fem ÖMS-regionerna. Förstudien planeras och leds av styrgruppen, där projektledaren

kommer att ha en viktig roll. VTI/LiU kommer att vara ett stöd för projektledningen, fungera som en brygga mellan delprojekten och vara plattformen för kunskapsspridning, erfarenhetsutbyte och uppföljning.

Vid tre tillfällen kommer gemensamma seminarier/arbetsmöten ordnas, då avstämningar görs och planeringen fortsätter inför det kommande större genomförandeprojektet. Dessa ordnas i början, mitten och slutet av arbetet med förstudien. Vid de gemensamma mötena kommer både det som kommit fram i de regionala workshoparna och det som händer i angränsande projekt att lyftas fram.

Varje region planerar för och genomför en egen workshop, där den regionala nätverks-/arbetsgruppen lägger fast bilden av hur läget är. Innehållet i dessa workshopar planeras i nära samråd med VTI/LiU.

Förstudien kommer att leverera en intresseanalys, en problemanalys och en aktörsanalys. Detta kommer att ske genom en serie intervjuer, workshops och seminarier, där forskare från VTI och LiU medverkar med både kunskapsinnehåll och processledning. En stor del av aktiviteterna sker i varje region var för sig, men det kommer också att ordnas ett mindre antal gemensamma möten.

Med utgångspunkt i analyserna kommer en plan för ett eller flera genomförandeprojekt att tas fram. I flera fall har arbetet redan påbörjats för de åtgärder som identifierats, och då handlar det om att förstärka och vidareutveckla arbetet. I andra fall kommer behov av nya eller kompletterande satsningar att identifieras. I båda fallen är det viktigt att de satsningar som görs hålls samman av en gemensam strategi för hur regionerna ska röra sig mot målen.